

PRED 25 ROKMI ZOMREL JOZEF KOREŇ

Len nemnoho osobností, ktorých život bol naplnený sebaobetavou tvorbou, sa dožilo vysokého veku. Medzi tieto osobnosti patrí aj Jozef Koreň. Narodil sa v Rakúsko-uhorskej monarchii za vlády Františka Jozefa I. v roku 1887. Jeho rodisko dnes pokrýva voda priehrady Liptovská Mara. V čase najväčšieho sucha vyklíčia a prežijú len najodolnejšie rastliny vďaka obrovskému potenciálu, ktorý zosobňujú. Doba narodenia a mladosti Jozefa Koreňa (obdobie jeho štúdia v Ružomberku, Bratislave a Edinburgu, jeho pôsobenia v Budapešti, neskôr na bojiiskách 1. svetovej vojny) bola najväčším suchom na pôde slovenského národného života. V tomto čase boli priamymi zásahmi mocenských štruktúr Uhorského štátu likvidované všetky možnosti inštitucionálneho rozvoja slovenskej kultúry, vzdelanosti a ostatných foriem národného života. Slovenský národ odsúdený na pasívne prežívanie a postupnú asimiláciu. Podľa Koreňa jedinou hradbou, za ktorú sa vtedy uchýlil národný duch, bola kresťanská cirkev a viera v Boha.

Rok 1918 bol dvojnásobne šťastným. Skončila vyčerpávajúca vojna a vytvorili sa možnosti pre renesanciu národného života v rámci Československej republiky. Koreňovým trvalým pôsobiskom sa stal Prešov, prechodnú dobu pôsobil aj Banskej Štiavnici. Prešiel rôznymi funkciami (riaditeľ učiteľského ústavu, správca slovenského evanjelického gymnázia, profesor na priemyslovke). Vynaložil všetky schopnosti a sily, aby oživil vzdelávanie a vedeckú aktivitu na Slovensku. Robil rovnakú prácu ako aj iní učiteľia, ale svojimi schopnosťami a výsledkami prevyšoval mnohých kolegov. Vybuodoval pedagogický zbor učiteľského ústavu, kvalifikovane pracoval a doplnil učebnice a napísal aj nové.

Svojimi znalosťami zasahoval do rôznych odborov (pedagogika, jazykoveda, logika, filozofia, teológia). Hlavným kritériom v jeho práci bola snaha o celostnosť, exaktnosť, objektivitu očistenú od nepresných mienok a chýb myslenia. V prírode zastupujú očistnú službu dravce, zbavujú ju chorého, retardujúceho a nadbytočného, podobnú očistnú funkciu v oblasti poznania má veda. V jej metodológii zastáva dôležité miesto logika. Medzi dravce v revíre slovenského vedeckého myslenia v prvých poprevratových rokoch patrí Koreňova *Logika*, ktorá vyšla v roku 1923. Je to práca čistá a jasná, aj dnes pôsobí príjemným dojmom a a prináša čitateľovi úžitok.

Dejiny filozofie zvyčajne poukazujú na hlavné cesty myslenia, prevládajúce smery a prúdy, problémy, krízy a ich riešenie. Vo vzťahu k svetovej filozofii zvažujeme mieru originality prínosu - to je abstraktné kognitívny aspekt hodnotenia. Iný aspekt sa nám vynorí, keď na danú societu pozeráme ako na duchovný organizmus, vtedy sa sprichľadnia špecifické potreby spoločenstva, hľadiac ich očami je soľ cennejšia ako zlato. Je to cesta obeť, ktorá je neviditeľná a zostáva nedocenená. Nevedie na piedestál, vedie k skutočnému obohateniu duchovnej potenciality daného spoločenstva. Koreňove práce od *Logiky* až po *Myslenie a reč* nie sú plné zlomov a obrátov, ale sú kontinuálnym rozvíjaním a dokazovaním východiskových stanovísk. Jeho mysliteľskú hodnotu neznižuje to, že stál akoby bokom od od najmodernejších filozofických a metodologických prúdov. Túto hodnotu by sme mali merať mierami society, v ktorej žil a tvoril. V praktickej aplikácii, v učebnicovej tvorbe koncipoval systematické, organické a celostné diela. Jeho práce vynikajú vnútorným poriadkom a zmyslom pre význam faktického poznania. Bol kritický, ale súčasne mal silné konštitutívne a konštruktívne rozmery. Mohol dosiahnuť viac, ak by sa bol zameral výlučne na vedeckú prácu, ale žil v období, keď naše školstvo muselo zápasit s elementárnymi problémami, ktoré pomáhal riešiť. Neutahoval sa do sféry osobných záujmov, ale robil, čo bolo práve najnutnejšie.

Osud jeho posledného diela *Myslenie a reč*, ktoré napísal v rokoch 1946-1953, je dodnes otvorený, zostalo v rukopise. Päťdesiate roky asi nežičili práci, ktorá mala jasné črty nemarxistického diela. Snaha vydat' ho v roku 1968 v rámci SAV niekde zapadla. Dielo postupne formou a obsahom zastarávalo. Napriek času má však svoju hĺbku i široký záber koncentrovaný okolo ústredného problému. Vydanie tohto diela ako významného dokumentu dejín slovenskej filozofie by umožnilo odkryť niektoré stránky našej filozofie, ktoré dodnes zostávajú v tieni, veď dielo zachytáva určité motívy, ktoré sa do slovenskej filozofie transformovali ešte v 19. storočí.

Koreňove telo skončilo svoju púť v júli 1969.

Ale môže zomrieť duch?

Kamil Rác

Kamil Rác, Filozofický ústav SAV, Klemensova 19, 813 64 Bratislava, SR